

Σειρά ποντιακῶν λαογραφικῶν ἐκπομπῶν τοῦ Συλλόγου "Φάρος Ποντίων"
ἀπὸ τὸν ραδ.σταθ.Μακεδονίας Ε.Ι.Ρ.

Ἑκπομπή 17η 17-1-1970

. Σ Η Μ Α (μέ λυρα)

Ποντιακοὶ ἀντίλαλοι.-Λαογραφικὴ ἐκπομπὴ τοῦ Συλλόγου "Φάρος Ποντίων".-Κείμενο καὶ ἐπιμέλεια Στάθη Εὐσταθιάδου.-

. σέ μακρόσυρτο ἦχο,κουδούνια κλπ.

Ἀντίλαλοι...ἀναμνήσεις...νοσταλγίες...καημοὶ

. σέ γοργό ρυθμό,ἡρωϊκὸ

Ἀθάνατοι ποντιακοὶ θρύλοι καὶ παραδόσεις

Ἐκτός ὃ χε... τό σῆμα σβήνει

Ο.- Ἀφιερωμένη στήν κωμόπολη Ἱμερα τοῦ Πόντου ἡ σημερινή μας ἐκπομπή.

. λυρα σέ ὑπόκριση

Στήν πλαγιά τοῦ βουνοῦ τὰ κάτασπρα σπίτια σου Ἱμερα.Καί πάνω στήν κορυφή του,τό μονα⁶τήρι τοῦ Ἀβ-Γιάννη.Φρουρὸς ἀκοίμητος καί προστάτης τῶν Ἱμεραίων ἀπὸ τὰ χρόνια τὰ παλιά.Κατάντικρύ σου Ἱμερα,ὁ Καστρολίθος,βουνὸ πανύψηλο,διηγόταν τὴν ἱστορία καί τοὺς θρύλους σου.Τώρα θρηνεῖ τὴν ἐρημιά σου.

Χαρὰ Θεοῦ ἡ καταπράσινη φύση,μέ τό ἄρωμα τῶν ἀμάραντων λουλουδιῶν.Μέ τὸν ἀντίλαλο τῆς ἀθάνατης λύρας τοῦ ἀλησμόνητου Σαββέλη.

. ἡ λυρα σταματᾷ

Συγκεκριμένα ἱστορικὰ στοιχεῖα γιὰ τὴν ἱδρυση τῆς Ἱμερας δέν ὑπάρχουν.Κατὰ τὴν παράδοση,φυγάδες ἀπὸ τὴν Τραπεζοῦντα ἔκτισαν τοῦτη τὴν κωμόπολη.Αὐτὴ ἡ παράδοση ἐνισχύεται μέ ὠρισμένα συγκεκριμένα στοιχεῖα.Ὑπῆρχαν στήν Ἱμερα Χαλδογάνναῖοι,συγγενεῖς τῶν Χαλδογιανναίων τῆς Τραπεζοῦντος.Ὁρισμένα ἐπίσης τοπωνύμια,ὅπως "Τιμιδόσταυρος" καὶ ἄλλα, ὑπῆρχαν καί στήν Ἱμερα καί στήν Τραπεζοῦντα.

Πάντως,ἡ ἱδρυση τῆς Ἱμερας ἐγινε ὅπωςδήποτε μετὰ τὴν ἄλωση τῆς Τραπεζοῦντος,1461.Ἴσως τὸν 16ο αἰῶνα.Σύμφωνα μέ τὴν παράδοση, πού τὴν διηγοῦντο πολλοὶ γέροντες καί γερόντισσες,ὁ τόπος στήν ἀρχὴ ἦταν δασώδης.Ὅταν ἔφθασαν οἱ κατατρεγμένοι ἀπὸ τὴν μανία τοῦ κατα-

κτητῇ φυγάδες ἀπὸ τὴν Τραπεζούντα σὲ τοῦτο τὸν τόπο, ἔφαχναν ὁ ἕνας τὸν ἄλλον μέσα στὰ δάση. Καί ὅταν ἀνταμώθηκαν, ἀπεφάσισαν νά μείνουν γιὰ πάντα στὸν τόπο αὐτόν, ὅπου ἡρέμησε καί ξεκουράστηκε ἡ ψυχὴ τους. Καί ἦταν τόσο ποθητός, ἀγαπημένος, "Ἱμερος", ὁ τόπος, πού καμμιά ἄλλη ὀνομασία δέν θά τοῦ ταίριαζε. "Ἐτσι, ὠνομάσθηκε ἀπὸ, τοὺς φυγάδες "Ἱμερα". Καί ἀπὸ τότε, ἡ ποντιακὴ μουσα ὑμνεῖ τίς ὁμορφιές ἐνός ἀληθινοῦ παραδείσου πάνω στή γῆ.

... ΔΥΡ - ΤΡΑΓ ...

Ο.- Βαρύς ὁ χειμώνας στήν "Ἱμερα. Ὑψόμετρο 1.600 μέτρα. Τό χιόνι πάνω ἀπὸ ἕνα μέτρο. Παραμένει ἀλειωτο ἀπὸ τὸν Ὀκτώβριο μέχρι τὸν Ἀπρίλιο. Τὴν ἀνοιξή καί τὸ καλοκαίρι τὸ κλίμα εἶναι πολὺ γλυκό. Ὁχι ὀχι ἀνυπόφορη ἄεστη.

Ἡ κτηνοτροφία ἦταν ἡ κυρία ἀπασχόληση τῶν κατοίκων τῆς "Ἱμερας. Παράλληλα κατεγίνοντο καί μέ τὸ ἐμπόριο. Ὑπῆρχε μεγάλη ἀγορά, ὅπου διάφορα ἐμπορικὰ καταστήματα, πού εἶχαν καί ξένους πελάτες. Καί ὄχι μόνον ἀπὸ τίς γειτονικὲς περιοχές, Κρώμνη, Παρτίν, Λυκιάστ', Θεφίλ', Χά-ναξα, Καρμούτ καί Λιαρία, καί ἀπὸ πολὺ μακρινές περιοχές κατέφθαναν ἐδῶ ἄνθρωποι, γιὰ νά προμηθευθοῦν ἀπὸ τὰ ἐμπορικὰ καταστήματα τῆς "Ἱμερας σιτάρη καί ἄλλα δημητριακά. Ἡ καλλιέργεια ὀπωροκηπευτικῶν ἀποτελοῦσε σοβαρὴ ἀπασχόληση τῶν κατοίκων. Ὅμως, ἡ κυριωτέρα πηγὴ πλούτου γιὰ τοὺς Ἱμεραίους ἦταν τὰ ἐμβάσματα τῶν ξενιτεμένων.

Ξενιτεύονταν πολλοὶ Ἱμεραῖοι, ἰδίως στή Ρωσία. Κάθε σπιτί εἶχε καί ἕνα ξενιτεμένο. Καί δέν βοηθοῦσαν οἱ ξενιτεμένοι μονάχα τίς οἰκογένειές τους. Ἐνίσχυαν οἰκονομικῶς τὸ ἐπτατάξιο Σχολεῖο τῆς φι-λάτης γενέτειρας. Ἀνάμεσα στοὺς ἀπειράριθμους εὐεργέτας, προβάλλει φωτεινὴ ἡ εὐγενικὴ μορφή τοῦ Γεωργίου Κοραβίδη.

Ὁ ξάκουστος σὲ ὅλο τὸν Πόντο, Ἱμεραῖος λυράρης, ἀείμνηστος Σαββέλης - Σάββας Γιακουστίδης - ἔπαιξε καί τραγούδησε τοὺς καημοὺς τῆς ξενιτειᾶς μέ πολὺ πάθος. Ἡ ποντιακὴ μουσα στή δική του λύρα καί στὸ δικό του τραγούδι εὗρισκε τὴν πιὸ ὀλοκληρωμένη ἐκφρασὴ της. Τὴν ὥρα ἀπαράδοση ἐκείνου στὸν τομέα τοῦ ποντιακοῦ τραγουδιοῦ, συνεχί-ζε

ὁ γιὸς τοῦ Γιάννης Γιακουστίδης. -

Φηλὰ, τὸ Ζεῦ ΛΥΡ - ΤΡΑΓ
Τὸ μοναστήρι τοῦ Ἀγίου Ἰωάννου Προδρόμου τῆς Ἱμερας ἦταν ξα-
κουστό σὲ ὅλη τὴν περιοχὴ Τραπεζοῦντος καὶ Ἀργυρουπόλεως. Ἡ ἐθνικὴ,
κοινωνικὴ καὶ φιλανθρωπικὴ του δράση ἦταν μεγίστη. Ἐκατοντάδες Ἑλ-
ληνες χριστιανοὶ φυγόστρατοι, ἐδῶ εὕρισκαν καταφύγιο. Στούς ξενῶνες
τῆς Μονῆς εὕρισκαν φιλοξενία οἱ ἐπισιέπται προσκηνυτάς. Τὴν ἡμέρα
τῆς ἐορτῆς, 7 Ἰανουαρίου, σὲ ὅλους τοὺς προσκηνυτάς προσεφέροντο ἐν
μέρους τῆς Μονῆς πλούσια φαγητά καὶ διάφορα ἄλλα ἀναμνηστικὰ δῶρα.
Ἡ θαυματουργὸς κούνια τῆς Ἱεραῆς Μονῆς ἐδικαίωνε τίς ἐλπίδες
τῶν πιστῶν γυναικῶν, οἱ ὁποῖαι, μὲ τὴν εὐλογία τοῦ Ἀν-Γιάννη, ἐγίνον-
το σύντομα πανευτυχεῖς μητέρες.

Ἐστὴν κορυφὴ τοῦ Ἀν-Γιάννη, ἔξω ἀπὸ τὸν περίβολο τοῦ μοναστη-
ριοῦ, ἡ πηγὴ γάργαρου καὶ ἄφθονου νεροῦ - τ' Ἀεννὴ τὸ νερόν - ἔτρεχε
ἀενάως καὶ ἐξυπηρετοῦσε ὅλες τίς οἰκιακὰς καὶ ἀρδευτικὰς ἀνάγκας
τῶν κατοικῶν.

Στὸ νοσταλγικὸ ποίημα τοῦ Ἱμεραίου Χαράλαμπου Γαλανοῦ περι-
γράφεται ὁ βαθύς πόνος τῶν συμπατριωτῶν του γιὰ τὴν ἐρήμωση τοῦ μο-
ναστηριοῦ. Ἀκοῦστε μερικοὺς στίχους. -

Ἰε λύρα σὲ ὑπόκριση

Μαῦρον Ἀεννὴ μοναστήρ', ἐφταχιδίων μάνα
ὅλα σ' ἐγένταν κοιμητήρ', πούδεν 'κὶ κρούει καμπάνα
Ποῦ εἰναι τοὶ φυγόστρατοι π' ἔμεναν σὰ κελλία σ';
ἀδελφές ὅλ' ἐπέθαναν μὲ τὴν ἀρρωθυμία σ'.
Ἀν-Γιάννε μὲ πτεγαδομάτ' ντ' ὁμοιάζ' τὴν Χαλαρόλαν
φύλαξον, μή τσουρῶντ' ἄτο, θ' ἔρχουμες ἄλλοιαν

Ἡ ψυχὴ τῶν Ἱμεραίων θά φτερουγίζη πάντα ψηλά στὸ μοναστήρι
τοῦ Ἀν-Γιάννη. Οἱ ἡγουμένισσες, Πασσεμνή, Πανσία καὶ Συγκλητικὴ, θά
παραμείνουν στὴ μνήμη ὅλων εὐγενικῶν μορφῶν, πάνσεμνες ἑρίες στὸ
βωμὸ τοῦ Θεοῦ, στὸ στίβο τῶν θεάρεστων ἀγώνων γιὰ τοὺς ἀνήμπορους
καὶ πονεμένους ἀνθρώπους.

. ἡ λύρα σταματα

Γραφικὰ ἦταν τὰ παρχάρια - τόποι ἐξοχικοὶ - τῆς Ἱμερας. Στά

τέλη 'Ιουνίου, τοῦ 'Αγίου Παύλου, ξεκινοῦσαν οἱ παρχαρομάνες γιὰ τὰ
φηλά, "σὸ Ζούμοτρον σὸν παρχάρ'". Παρέμεναν ἐκεῖ μέχρι τὸ Δεκαπενταύ-
γυστο, γιὰ νὰ κατεβοῦν μετὰ στὰ χαμηλά παρχάρια "Λευκέν καὶ Σταύρω-
μαν". Στὴν 15 'Οκτωβρίου, τὸ ἀργότερον, ἔπρεπε νὰ ξαναγυρίσουν σπὴν
"Ἱμερα".

Ἡ παρχαρομάννα, γυναίκα μὲ ἀνδρῖνια δύναμη καὶ ἀξιοσύνη, γι-
νόταν, μὲ τὸ δύσκολο κτηνοτροφικὸ τῆς ἐπάγγελμα, πρόσωπο θυρικὸ. Παρ-
χαρομάνες, ὅπως ἡ Κοτανίνα, Κοφατέρα καὶ Λιφάφ', ἔμειναν ἀλησμόνητες.
Εἶναι οἱ ἡρωῖδες, ποὺ βγήκαν νικητρίες στὸν τραχὺ ἀγῶνα μὲ τὰ στοι-
χεῖα τῆς φύσεως.

. ΛΥΡ - ΤΡΑΓ

Ο.- Ὁ ξερριζωμὸς - 16 'Ιανουαρίου 1924 - ἦρθε σάν φοβερὴ κατάρρα.
Οἱ 'Ἱμεραῖοι ἐγκαταλείπουν τὴν γενέτειρά γῆ. Βαρὺς εἶναι ὁ πόνος. Ἡ
τελευταία ἡγουμένισσα στὸ μοναστήρι τοῦ 'Αν-Γιάννη Συγκλητικῆ, μὲ
δάκρυα στὰ μάτια, παίρνει μαζί τῆς τίς ἱερὲς δεσποτικὲς εἰκόνες, καθ-
θῶς καὶ ἄλλα ἱερὰ ἀντικείμενα τῆς Μονῆς, γιὰ νὰ τὰ φέρη στὴν 'Ελλάδα.
Στὴν προσπάθειά τῆς αὐτῆς, τὴν βοηθοῦν καὶ ἄλλες καλογριὲς τῆς Μονῆς.
Ἡ ἀείμνηστη ἡγουμένισσα Συγκλητικῆ πρωτοστατεῖ στὴν ἀνακάλυψη
τῆς 'Ιερᾶς Μονῆς τῆς 'Αγίας Παρασκευῆς Ροδολίβους, στὴν περιοχὴ Παγ-
γαίου. Στὴν 'Ιερὰ αὐτὴ Μονὴ εὐρίσκοντα ὅλα τὰ μεταφερθέντα ἀπὸ τὴν
"Ἱμερα τοῦ Πόντου ἱερὰ ἀντικείμενα τῆς Μονῆς 'Αγίου 'Ιωάννου.

Οἱ 'Ἱμεραῖοι, ὅπως ὅλοι οἱ Πόντιοι, παραμένουν νοσταλγοὶ τῆς
ἀλησμόνητης γενέτειρας.

. ΛΥΡ - ΤΡΑΓ

Ο.- Ἀκοῦστε τώρα δύο σικοποὺς ἀπὸ τὴν ποντιακὴ λαϊκὴ πορδὸνικὴ
παράδοση τῆς "Ἱμερας. Δημιουργός, ἀλλὰ καὶ ὑπέρροχος φορέας αὐτῆς τῆς
παραδόσεως, ὁ ἀείμνηστος 'Ἱμεραῖος λυράρης Σαββέλης. Θά μᾶς θυμίσῃ
τίς μελωδίες ὁ γιὸς του.

. ΛΥΡ - ΤΡΑΓ

Ο.- Ὁ Σύλλογος "Φᾶρος Ποντίων" σᾶς παρουσίασε στὴ σημερινή του
ἐκπομπὴ στοιχεῖα ἱστορικὰ καὶ λαογραφικὰ, θρύλους καὶ παραδόσεις,

τραγούδια καὶ χορούς, τῆς "Ἱμερας. Βασισθήκαμε σέ πληροφορίες, πού μᾶς
ἔδωσαν οἱ "Ἱμεραῖοι 'Αγαθάγγελος Φωστηρόπουλος, Χαράλαμπος Γαλανός,
'Ιωάννης Γλακουστίδης καὶ Παναγιώτης 'Αμβροσιάδης, τοὺς ὁποίους καὶ
εὐχαριστοῦμε.

Κοντά σας καὶ πάλι τὴν ἐρχόμενη ἐβδομάδα τὴν ἴδια μέρα καὶ
ῶρα.

. σῆμα μέ λύρα

... σέ μακρόσυρτο ἦχο, κουδούνια κλπ. καὶ ἀκολούθως κανονικό σῆμα ..

Μετεδόθη ἡ λαογραφική ἐκπομπή "Ποντιακοὶ ἀντίλαλοι" τοῦ Συλλό-
γου "Φάρος Ποντίων".¹¹ Κείμενο καὶ ἐπιμέλεια Στάθη Εὐσταθιάδης.-

... τό σῆμα σβῆνει